

# Státní památkový ústav v hlavním městě Praze

## Zpráva o činnosti za rok 2001

### ČINNOST ARCHEOLOGICKÉHO ODDĚLENÍ SPÚ HMP V ROCE 2001

Archeologické oddělení Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze v některých oblastech své činnosti zaznamenalo v roce 2001 změnu svého zřizovatele (místo Magistrátu hlavního města Prahy Ministerstvo kultury ČR) podstatným nárůstem agendy. SPÚ HMP se stal pro Prahu garantem distribuce finančních prostředků z Programu podpory záchranných archeologických výzkumů MK ČR, což je přes vydatnou pomoc žadatelů samotných spojenou s nezanedbatelným vyřizováním příslušné agendy. Situace byla v roce 2001 komplikována i tím, že Státní památkový ústav středních Čech neměl v první polovině roku oprávnění k provádění záchranných archeologických výzkumů. Nemohl tedy uzavírat smlouvy s investory a tak agenda výše uvedeného Programu pro střední Čechy byla výjimečně svěřena rovněž našemu ústavu. Celkem tak SPÚ HMP distribuoval v roce 2001 na 17 výzkumů (u některých se pod jedním číslem skrývají desítky výzkumů na jednotlivých stavebních parcelách v rámci jedné lokality) sumu 2 565 000 Kč. Na vlastním zúřadování agendy se podílelo především archeologické oddělení a ekonomický útvar.

Další novinkou v činnosti bylo zpracování žádosti o zařazení do programu vládní podpory institucionálního výzkumu a vývoje. Výzkumný záměr, zpracovaný kolektivem pěti pracovníků archeologického oddělení dostal název „Nové prameny k raně a vrcholně středověkým dějinám Prahy. Souhrn archeologických výzkumů ve vybraných mikroregionech I. Zpracování a výpověď.“ Cílem je ve vzájemném srovnání zpracovat především archeologické prameny z mikroregionů Malostranského náměstí a jižní části Malé Strany. Předložený záměr byl hodnotitelskou komisí Ministerstva kultury přijat bez výhrad.

Zásadní náplní činnosti archeologického oddělení Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze je provádění záchranných archeologických výzkumů na území Prahy se speciálním zaměřením na jeho historické jádro. V roce 2001 bylo realizováno 36 záchranných výzkumů a proběhly desítky dalších záchranných akcí charakteru archeologického dohledu. Tyto aktivity pohlcují podstatnou část pracovní náplně všech jeho pracovníků, tedy archeologů, terénních techniků, dokumentátorů a pracovníků laboratoře. Z celkového počtu 21 osob (proti roku 2000 se zdánlivě zvýšil počet členů oddělení z loňských 20, což je ale způsobeno existencí polovičních úvazků u dvou pracovníků oddělení) se prováděním a zpracováním výsledků záchranných výzkumů zabývá 20 stálých zaměstnanců. Ve vrcholící výkopové sezóně k nim přibývají desítky brigádníků, které podle potřeby na jednotlivé výzkumy dodává firma MEBU - Ivana Urbánková..

Za výše uvedených podmínek se výrazně nedostává času pro zpracování výsledků záchranných výzkumů, zejména těch velkých, u kterých čas na kompletní zpracování několikanásobně překračuje dobu vlastních terénních prací. Za ideální, nicméně za současné kapacity archeologů v Praze nedosažitelný stav by bylo možné považovat situaci, v níž v každém roce by pracovala v terénu jen polovina archeologů, zatímco druhá by se věnovala zpracovávání svých výzkumů.

Zvláštní agendu v rámci oddělení zpracovává PhDr. Zdeněk Lochmann. Jeho hlavní pracovní náplní je zpracovávání archeologických partií odborných vyjádření SPÚ HMP. Je samozřejmé, že mu v rozhodování o nutnostech záchranných výzkumů podle svých zkušeností pomáhají všichni odborní pracovníci oddělení.

Přes značné vytížení v terénu považují archeologové za nezbytnou součást své práce publikování nových poznatků i jejich vyhodnocování v rámci rozsáhlejších projektů, často ve

spolupráci s odborníky z jiných institucí. Vzhledem k tomu, že archeologický výzkum přináší jako jedna z mála historických disciplin stále ještě nové prameny k poznání zejména nejstarších etap vývoje Prahy, je to jediný možný postup.

*Zdeněk Dragoun*

## **ZÁCHRANNÉ ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY**

### **PRAHA 1 - HRADČANY**

#### **Strahovský klášter**

V souvislosti s chystanými stavebními a prováděnými stavebními úpravami v areálu kláštera proběhly dvě větší akce. V chrámu Nanebevzetí Panny Marie a sv. Norberta došlo k úpravám v dnešní sakristii, která je umístěna v prostoru jižní části transeptu konventního chrámu. Pod rozebranou podlahou byly zaznamenány recentní násypové vrstvy a zjištěn mohutný základ snad ještě románského oltáře v ose jižní apsidy. V západní části sakristie byla zachycena větší opuková deska, na hladkém povrchu lemovaná obvodovou plastickou páskou a na bocích profilovaná. S největší pravděpodobností se jedná o příkrov středověkého hrobu, když samotná deska nevypadá jako záměrně zhotovená deska náhrobní, ale spíše byla pro tento účel druhotně použita deska sloužící původně jinému účelu – nejspíše deska oltářní mensy.

Další záchranný výzkum v areálu proběhl na tzv. hospodářském dvoře a zjistil významné pozůstatky pohřebiště 9. – 10. století. Podrobnější zpráva o něm je podána v oddíle Tematické příspěvky.

*Zdeněk Dragoun*

### **PRAHA 1 – MALÁ STRANA**

#### **Břetislavova čp. 517/III**

Výzkum, který probíhal jako záchranný, byl vyvolán rozsáhlou přestavbou domu čp. 517/III, jejíž součástí bylo vybudování podzemních garáží. Hlavní plochu výzkumu tvořil přibližně obdélníkový dvůr domu o rozměrech cca 22 x 17m (tj. cca 374m<sup>2</sup>). Dokumentována byla též kanalizační šachta hloubená ve sklepech domu. Před plošným výzkumem byly v předchozích letech realizovány zjišťovací sondy. Nejstarší antropogenní situaci představuje raně středověký příkop, který byl situován ve směru východ – západ v severní čtvrtině parcely. Příkop byl zahluobený do podložních svahových sedimentů, jejichž povrch byl ve výšce 208,60. Původní hloubka příkopu byla okolo 5 m. Dochovaná šířka příkopu je 5 - 6,7 m, ale protože severní polovina příkopu byla zničena mladšími zásahy, byla jeho původní šířka minimálně dvojnásobná. Z nejstarších zasypaných vrstev pochází nevelký soubor keramiky 10. - 11. století. Příkop zanikal v několika fázích. Severně od jižního svahu příkopu se nacházela opuková zeď. Zeď byla vyzděna z lomové, nahrubo opracované opuky, která byla kladena na hlínu. Mezi opukou se v jednom případě uplatnila i cihla vysoká 8 cm, typická pro gotické období. Tato zeď byla postavena na starší zdi. Niveleta jejich rozhraní se nacházela přibližně ve výšce 206,60 m. Spodní zeď byla z větších opukových kamenů kladených na hlínu. Chronologické zařazení zdi je značně obtížné. Mladší byla překryta vrstvou s nálezy keramiky 16. století. V jihovýchodní části dvora bylo odkryto několik do podloží zahluobených raně až vrcholně středověkých objektů. Jednalo se o torza různě velkých jam, jejichž bližší interpretace není možná. Ve výplni stratigraficky nejstarších objektů byly nalezeny zlomky keramiky z nádob s kalichovitou profilací okraje. V průběhu 16. století došlo na lokalitě k rozsáhlým terénním úpravám, při kterých byla odstraněna jak nejvyšší partie podloží, tak i středověká část nadložních vrstev. Středověké sídlištní vrstvy se

dochovaly pouze v jihozápadním rohu dvora. V nejjižnější části parcely bylo při hloubení štoly pro kanalizační přípojku ze sklepa domu směrem pod Břetislavovu ulici, objeveno koryto zaniklého malostranského potoka, které bylo vyplněno písčítými sedimenty. Ty obsahovaly kromě střípků opuky, uhlíků, vzácně i zlomky cihel a keramiku 2. poloviny 13. až 14. století. Koryto bylo zahloubené do starších svahových sedimentů minimálně z úrovně 205,94 m. Jeho dno bylo na niveletě 205,50 m. Spíše se jednalo o dílčí meandr tohoto potoka, než o hlavní vodoteč.

*Jan Havrda*

Cihelná čp. 101/III – Hergetova cihelna

V lednu až březnu 2001 probíhaly další etapy záchranného výzkumu při rekonstrukci objektu Hergetovy cihelny. Dokumentační práce se soustředily do prostoru nově budovaného technického zařízení pod stávajícím dvorním traktem. Stavební jamou byly v celém objemu (až do hloubek kolem 4 m od současného povrchu) zachyceny novověké navážky, které se střídaly s mezivrstvami písčitých přírodních splachů. Nejhlouběji uložená antropogenní souvrství byla rozebírána plošně archeologickou metodou. Kromě množství stolní glazované keramiky (16. - 18. století) se podařilo vyzdvihnout zlomky kadlubů reliéfních kamnových kachlů, mj. s poprsím Jana Husa z poloviny 16. století.

*Jan Zavřel*

Karmelitská čp. 385/III (klášterní dvůr jižně od kostela P. Marie Vítězné)

V zjišťovací sondě vykopané uprostřed dvora byla objevena v hloubce 2,7m (kóta 192,00 m) podlaha pozdně středověkého nebo raně novověkého domu, tvořená kamennou dlažbou, položenou přímo na podloží. Dům zanikl při požáru, který dokládá mohutná požárová vrstva obsahující velké množství prežů, jež se nalézala na podlaze domu. Pro malé rozměry sondy (2 x 2m) se nepodařilo zjistit velikost ani vnitřní uspořádání objevené stavby. V mělkém výkopu v severozápadním rohu dvora byl odkryt jeden barokní hrob, v kterém byla kromě kosterních ostatků nalezena čelenka z měděných drátků. Na dně 4 m hluboké sondy v jihovýchodním rohu dvora bylo pod mohutným novověkým zvrstvením terénu odhaleno torzo zahloubeného středověkého objektu z 2. poloviny 13. století. Současně se při výzkumu podařilo zdokumentovat sklon původního velmi svažitého terénu.

*Jan Havrda*

Karmelitská ppč. 389 a 390 (školní zahrada u čp. 545/III)

Při rekonstrukci tzv. školní zahrady na petřínské stráni severozápadně od kostela P. Marie Vítězné bylo zaznamenáno pouze novověké zvrstvení terénu a to hlavně při úpatí svahu. Dokumentováno bylo torzo patrně barokní tarasní zdi, která byla situována rovnoběžně se svahem. Základová spára této zdi nedosahovala na povrch podložních svahových hlín. V horní části zahrady (severozápadní část parcely č. 390) byla mocnost novověkých vrstev minimální a 10 až 70 cm pod povrchem svahu se nacházelo pevné skalní podloží. Ve spodní části zahrady blízko úpatí svahu byla mocnost novověkých vrstev větší a výška povrchu podloží zde zjištěna nebyla.

*Jan Havrda*

KARMELITSKÁ ULICE ppč. 1050

Záchranný výzkum proběhl v souvislosti s rekonstrukcí kolektoru vedoucího napříč Karmelitskou ulicí mezi oběma budovami MŠMT. Protože nešlo o nový výkop, omezil se

výzkum na dokumentaci a vzorkování vzniklých řezů. Hlavní výsledkem bylo ověření úrovně a charakteru jednotlivých středověkých i novověkých fází dláždění Karmelitské ulice.

*Michal Tryml*

Karmelitská ulice čp. 528/III a 529/III

V roce 2001 byly dokončeny archeologické výzkumy, které byly vyvolány rekonstrukcí budovy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v Karmelitské ulici a které v jeho areálu probíhaly s přestávkami od roku 1999. Výkopy spojené s rekonstrukcí horní budovy (čp. 529/III) bohužel nepřinesly hlavní výsledek – poznání raně středověkých terénů vně románského objektu, jehož podstatná část je dosud v suterénech budovy dochována. Hlavním důvodem byly mohutné novověké planýrky, které zde zcela změnilo původní úroveň terénu.

Podstatně závažnější výsledky přinesl výzkum v trase budoucího výkopu pro kolektor, který ve více jak 50 m dlouhé a necelé 3 m široké trase probíhal nádvořím areálu zhruba ve směru jih – sever. Nepočítáme-li terény vzniklé novověkými úpravami, rozlišil výzkum ve vývoji osídlení lokality tři základní horizonty. Osídlení 12. (?) a 13. století bylo lépe dochováno v jižní části dvora, neboť v jeho severní a střední části došlo při stavbě současných budov a úpravě dláždění k razantnímu snížení terénů. Ze zmíněného časového období se zde dochovalo 20-30 cm silné kulturní souvrství prokládané ohništi, mělkými jámami a kůlovými jamkami. V jižní části dvora překrýval sídlištní horizont hrobové nálezy. Jde bezesporu o část pohřebiště náležející k románské stavební etapě bývalého kostela sv. Vavřince. Bylo zde zdokumentováno celkem 47 hrobů vesměs orientovaných hlavou k západu. Ve většině hrobových jam byly nalezeny zbytky dřeva rakví, část hrobů měla kamenné obložení a výjimečně byla odkryta i deska překrývající hrobovou jámu. Protože v dalším průběhu výkopů nebyly hroby zjištěny, předpokládáme, že výzkum zachytil východní konec celého pohřebiště. Ohrazení nebo jiné terénní vymezení hřbitova ale nebylo zjištěno.

Horizont hrobů částečně překrýval nejpřekvapivější nález výzkumu, mohutný příkop. V severní a střední části výkopu pro kolektor byl příkop, vyhloubený do petřínských svahových hlín, široký téměř 6 m a hluboký více než 4 m (jeho dno bylo dokumentováno na úroveň 188,60 – 189,00 m), v jižní části výkopu byl široký necelé 3 m a zahloubený přibližně o 1 m méně. Jeho průběh, který byl zachycen v délce více než 40 m, se v podstatě shodoval s trasou výkopu pro kolektor, vedl tedy téměř rovnoběžně s Karmelitskou ulicí s tím, že jeho nejjihněji odkrytá část se stáčela směrem k východu. Vzhledem k tomu, že výzkum musel být striktně omezen pouze na plochu trasy kolektoru (který byl užší než samotný příkop), podařilo se jen výjimečně odhalit horní polohy kónických stěn příkopu. Jeho šířka byla proto ve většině případů dokumentována ruční sondou zaraženou do stěn stavebního výkopu. Striktní vymezení plochy výzkumu nadto znamená, že se nepodařilo získat informace o terénní situaci mimo průběh příkopu. Tyto skutečnosti podstatně ztěžují jak datování, tak interpretaci tohoto neočekávaného nálezu. Podle nálezů keramiky ve výplni byl příkop už ve 12. století zaplněn. Za našich současných znalostí širších historických souvislostí a stavu zpracování výzkumu by jakékoli hypotézy o datování a funkci tohoto útvaru byly zatím pouhými spekulacemi.

*Michal Tryml*

Malostranské náměstí čp. 271/III

Stěžejní otázkou při výzkumu v suterénních místnostech domu bylo ověření případné existence pohřebiště, z něhož byl při stavbě sousedního domu čp. 270/III zvaného U Klíčů v roce 1912 v hloubce asi 4 m objeven hrob s nádobou se značkou na dně, zdobenou jednou trojhroutou hřebenovou vlnicí. Archeologickému průzkumu byly podrobeny veškeré výkopy pod podlahu suterénu, jejichž hloubení probíhalo za přítomnosti pracovníků výzkumu. Ani při

hloubení výkopů, ani při pečlivé analýze stěn výkopů nebyly zastiženy žádné stopy raně středověkých hrobů.

Suterénní prostory v čp. 271/III jsou ve dvou úrovních. Průchozí místnosti pod uliční frontou s výchozí výškou podlahy cca 191,5 m n.m. (Balt pv) doplňuje samostatná místnost jižně od schodiště s výchozí výškou 192,5 m. Výzkumné práce v jižní místnosti jsou značeny jako sonda V, zatímco práce v hlubších místnostech jako sondy I-IV. Nejdůležitějším zjištěním v hlubší části sklepů je v sondě I získání kóty původního raně středověkého povrchu 191,66 m n.m. (Bpv) a skladba svrchních vrstev nadloží, shora uzavřených 0,2 m mocnou vrstvou vyvinuté hnědozemě. Původní povrch se dochoval nad úrovní podlahy ve špatně přístupném koutě v místě, které po barokním (?) snížení podlahy zůstalo pod mělkou základovou spárkou nepodezděné. V malé místnosti pod loubím byly v podloží nalezeny dva drobné pravěké střepy. Malá místnost dále na sever, zasahující pod náměstí, byla původně hlubší a veškeré raně středověké situace v ní lze pokládat za plošně zničené. Novověké zásypy zde zasahují minimálně do hloubky 189,85 m, tj. do hloubky 1,8 m pod původní terén. Také v ústřední suterénní místnosti (sonda I) bylo ve výkopech zjištěno velké množství novověkých amorfních výkopů.

V jižní malé místnosti byla při východní obvodové stěně hloubena jáma pro kotel (sonda V, sektor 1) rozměrů 2,3 x 2,6 x 0,8 m. Byla vybírána pracovníky výzkumu archeologickou metodou po přirozených vrstvách s průběžnou dokumentací situací. V podmáčených jílovitých hlínách bylo rozeznáno několik úrovní zcela zetlelých dřevěných konstrukcí a superpozice navzájem se porušujících výkopů. V jihozápadním koutě téže místnosti, kde bylo zapotřebí doplnit podezdění, byl rovněž pracovníky výzkumu připraven výkop 2,4 x 1,2 x 0,4-0,6 m (sonda V, sektor 2). Mezi sektory 1 a 2 ležel hluboký výkop kanalizace, který zničil všechny přímé souvislosti. V sektoru 2 byla objevena série tří „podlah“ ze silných fošen, oddělených od sebe vrstvami přirozeně nanesených břidličných svahovin. Fošny byly kladeny ve směru S-J, každá z podlah byla podložena opracovanou kládou či trámem. Spodní fošny výrazně klesaly k jihu, i u svrchních se tendence klesání k J v menší míře projevovala. Na žádné z podlah se nedochoval nános z doby její funkce. V hloubce potřebné pro podezdění byl výkop sektoru 2 ukončen. Ani v jámě pro kotel nebyl proveden výkop až na podloží raně středověku, dosáhla ho jen pedologická sondýrka. Zastihla podloží v hloubce 191,06 m n.m., tj. 0,6 m pod tehdejší povrchem podle zjištění ze sondy I.

Podle dosavadních výzkumů na Malé Straně lze soudit, že v sondě V nalezené dřevěné „podlahy“ náleží k systému dřevěných základových konstrukcí objevenému pod Mosteckou ulicí, jehož část byla patrně zastižena i v Karmelitské ulici, neboť polohopisné situování sondy V je s takovou interpretací v souladu. Proto lze o nalezených dřevěných úrovních v sektoru 2 mluvit jako o dřevěných vozovkách komunikace či prostranství 10. století, propadající se na tomto místě do nějaké starší výplně rozsáhlejšího objektu, a proto častěji obnovované a navyšované. V sektoru 1 byly patrně zastiženy zetlelé základové konstrukce pod vozovkou.

*Jarmila Čiháková*

Maltézské nám. čp. 477/III

Primárním cílem průzkumných prací (vyhodnocení zjišťovacích vrtů) bylo zjištění základových spár zdí a ověření charakteru podloží pro potřeby zakládání staveb. Archeologické vyhodnocení vrtů umožnilo upřesnit poznatky o mocnosti, charakteru a stáří historického nadloží. Protože většina vrtů procházela nejdříve základovými partiemi novověkých (barokních a mladších) zděných konstrukcí, jejichž mocnost se pohybovala od 2m – 3m nebyly jimi zachyceny novověké (patrně) barokní polohy nadloží. Podle charakteru vrstev zachycených vrtem J12 nelze vyloučit, že středověké nadloží začíná již na kótě 190,22

m (t. j. 0,64 m pod úrovní dvora). Středověké zvrstvení terénu bylo dále zachyceno vrtem J3 (minimálně v intervalu 188,35 – 189,20). Zde byla objevena vrstva nebo výplň objektu, kterou je možno na základě nálezů typické vrcholně středověké keramiky prokazatelně datovat do 14. století. I vrty J1 a J2 při jižní zdi dvora prošly patrně zahluobeným vrcholně středověkým objektem. Pro malou hloubku vrtů nebylo možné zjistit úroveň jeho dna. Vrt J11 v jihozápadní části dvora zachytil zaniklou středověkou jámku. Jejího dna šestimetrový vrt nedosáhl. Další středověké zvrstvení terénu bylo dokumentováno ve vrtu J13, kde pod opukovou zdí (základová spára 188,65 byly rozpoznány 3 vrstvy o celkové mocnosti 0,45 m. Báze středověku by zde byla na kótě 188,20 m, t. j. 2,8 m pod úrovní dvora.

*Jan Havrda*

Maltézské nám. čp. 478/III

Průběžným dohledem v průběhu celkové rekonstrukce domu v roce 2001 nebylo konstatováno narušení středověkých terénů. Stavební činnost se jich dotkla v jediné sklepní místnosti domu při pokládání nové podlahy, kdy se po odstranění stávající objevily tmavé bahnitě usazeniny. Stejně byly objeveny v roce 1990 při zřizování přístupové šachty ke kanalizaci. Tehdy byl zjištěn jejich povrch na úrovni 188,16 m n.m. (Bpv) pod 2,3 m vysokým násypem přemístěného podloží. V roce 2001 se vyskytla příležitost získat k vrstvám bahnitých sedimentů další informace. Protože kromě srovnání povrchu nebyly stavbou zasaženy, bylo zde pedologickou sondýrkou provedeno ve dvou liniích ve směru Z-V sedm vrtů. Na obou je zachycen k východu se svažující svah prohlubně, který ani na délku 5,5 m nedosáhl jejího vrcholu. Prostřednictvím vrtů zastížený úsek dna klesá z kóty 186,9 do hloubky 185,34 m n.m. (Bpv), kde je registrován pozvolný přechod do podloží, vyšší než 0,22 m. Vrty tak potvrdily původní předpoklad, že bahnitě sedimenty jsou výplní raně středověké deprese. Pokud tato prohlubeň měla symetrický průřez, pak její šířka překračovala 11 m a hloubka 2,8 m. V souvislosti s ní se uvažuje o korytu dnes zaniklého Malostranského potoka.

Dva keramické soubory z povrchu sedimentů odkrytých pod podlahou sklepa obsahují zlomky nádob 11. století. Několik úlomků z nádob z 2. poloviny 13. století dokládají konečný zánik deprese v té době, patrně při opevňovacích pracích zmíněných pro rok 1253 jedním z pokračovatelů Kosmových.

*Jarmila Čiháková*

Nerudova ulice čp. 249/III

Třetí etapa zjišťovacího archeologického výzkumu před rekonstrukcí paláce na byty pro poslance Parlamentu ČR proběhla v místě sjezdové rampy, která má podcházet zadním traktem budovy a ústít do podzemních garáží na velké jižní zahradě. V prostoru zjišťovací statické sondy byla zachycena součást raně středověkého fortifikačního systému pražského podhradí. Ve dvou stěnách sondy se podařilo dokumentovat obranný příkop, který zasahoval až do hloubky 5,2 m od povrchu dnešního dvora. Vzorkováním jeho výplně byly získány nálezy datující zánik funkce této části fortifikace předběžně do 10. století.

*Jan Zavřel*

Šporkova ulice čp. 322/III

Zjišťovací výzkum na dvoře objektu zachytil ve třech sondách totožnou stratigrafickou situaci. V ní horní 2 m mezi hodnotami zhruba 217,5 – 215,5 m n.m. představují recentní terény. Pod nimi (215,5 – 214,3 m) zůstala zachovaná pozdně středověká a novověká partie hřbitova, příslušejícího ke kostelu sv. Jana v Oboře, jehož renesanční loď byla po odsvěcení r. 1784 přestavěna na obytný dům. Nejstarší část kostela, pozůstatky románské rotundy, se nacházejí na zahradě sousedního domu čp. 323/III. V písemných pramenech zmiňovaná likvidace hřbitova tedy zjevně nebyla důsledná. Zbytky raně středověkých hrobů nebyly

rovněž nalezeny, zřejmě proto, že nejstarší hroby se soustřeďovaly hlavně na východ od kostela, zatímco zkoumaná plocha je na jeho jižní straně a dále proto, že případně zde existující mělké raně středověké hroby byly zničeny následným hlubším pohřbíváním.

*Zdeněk Dragoun*

Thunovská ulice čp. 192/III

Na jaře a v létě roku 2001 proběhl na ploše domu a dvorů v jeho východním, jižním i západním sousedství současně geologický a zjišťovací archeologický výzkum. Zjistil, že lokalita je velmi silně narušena několikasetletou stavební aktivitou na prudkém svahu, přesto si dochovala informace o předlokačním osídlení, v tomto místě mimořádně cenné. Současně zjistil, že zde pravděpodobně zůstaly fragmenty raně gotického opevnění.

V severní části plochy vznikla dnešní úroveň zapuštěním do skalnatého svahu, přičemž s největší pravděpodobností zanikly veškeré doklady o předcházejícím osídlení s výjimkou spodních partií hluboce zapuštěných objektů. (např. sklepy, polozemnice, obilní jámy, studny, jímky). Pravděpodobně dnešní výškový stav není výsledkem jediné stavební akce, nýbrž terén byl snižován postupně, a proto stoupá pravděpodobnost zachování u mladších (renesančních) objektů. Příkladem může být přítomnost pravoúhlého (?) objektu vytesaného do skály v sondě I. Oproti severní části plochy, jižně od sondy III se prokázalo zachování nejen původní skladby podloží včetně pokryvných útvarů, ale i přítomnost středověkých objektů a stratigrafií. Minimálně v jižních místnostech hlavního domu a na přilehlé spodní části zahrady jsou zachovány kvalitní historické terény 10.-13. století. Přítomnost keramiky 9. století jako příměs v mladších souborech nevylučuje i dochování situací starší než 10. století, jejichž existence v okolí (čp. 216/III) tento předpoklad podporuje.

Z písemných pramenů vyplývá, že dnešní parcela čp.192/III leží v místech, kudy byla po roce 1257 vedena západní fortifikace Nového Města pod Hradem pražským. Z dokumentace z roku 1592 při příležitosti vkladu celého městiště do zemských desek jednoznačně vyplývá přítomnost některých fortifikačních prvků na městišti domu čp. 192/III – konkrétně městské zdi, věže, části příkopu. Parkán zmíněn není. Zatímco jižně od Nerudovy ulice je parkán u západní hradby písemnými prameny prokázán např. u domu 264/III, jeho existence severně od Nerudovy ulice není jednoznačná. Přesná lokalizace zmíněných jednotlivých prvků v rámci dnešní parcely však není jednoduchá v důsledku velkých přestaveb spojených se zemními pracemi, které výrazně změnilly georeliéf parcely. Podle provedeného zjišťovacího průzkumu se zatím nejzřetelněji situace dochovala na vrstevnicích, na kterých leží jižní pás místností hlavní budovy. V sondách V a VI se dochovaly úrovně, na nichž byly někdy v časovém intervalu let cca 1250-1350 postaveny 2 opukové zdi (s ojedinělými úlomky cihel). V sondě V leží tato úroveň na výšce 229,7 m n.m., v sondě VI na výšce 232,8 m n.m., tyto úrovně pracovním způsobem pokládán za povrch terénu ve 2. polovině 13. století. Příkop přemyslovského opevnění patrně zastihly geologické vrty. V jednom místě z něho zbyla výplň překrývající korunu blíže neznámé opukové zdi vysoké 1 m. Ještě v době zániku své funkce tato zeď stála v prohlubni zapuštěné oproti svému východnímu sousedství, základová spára zdi stojící na odtesané břidlici je oproti terénu 2. poloviny 13. století (232,8 m n.m.) zapuštěna o 3,2 m. Ačkoliv funkce zdíva není jasná (mohlo jít např. o pozdější terasovitou úpravu pro vinici či o stěnu stoky pro odvod vody apod.), je možno předpokládat, že někde na zahradě probíhá vnitřní hrana příkopu přemyslovského opevnění a je možné až pravděpodobné, že na této vrchní hraně stála parkánová zeď. Rozhodnout, která ze zachovaných zdí domu čp. 192/III je městskou zdí, je zatím předčasné. Při rozložení výsledků vrtů by průběh městské zdi (při šířce parkánu cca 10 m) měl být hledán v západní polovině hlavního domu.

V severních cca 2/3 parcely (severně od sondy III) není situace čitelná. Došlo zde ke snížení skalního podkladu až o 2,7 m. Odtesáním skály na úroveň 230,8 m v sondě I a 231,8

m v sondě II se dnešní úroveň snížila o minimálně 1m pod úroveň, na níž (na nižší vrstevnici!) ležel předpokládaný povrch 2. poloviny 13. století v sondě VI. Znamená to, že pokud se v této severní části dochovala hradba, bude k nalezení spíše v 1. patře budovy. V přízemí by bylo její mladší podezdění. Pravděpodobnější však je naprostý zánik její hmoty. V této severní části parcely nelze vyloučit možnost, že východiskem pro odtesání skály a vybudování plató pro stavbu severní části domu bylo dno příkopu. Při vytváření plató mohla být zcela zlikvidována východní stěna příkopu, v podstatě odtesáním zbylého bloku skály (i s hradbou) mezi původní východní stěnou příkopu a šikmou rovinou v pokračování Thunovské ulice.

Patrně až při plošném výzkumu bude stanovena přesná orientace fortifikačního pásu a údaje o rozměrech příkopu a eventuálního parkánu. Příkop bezpečně směřoval na dnešní 2. nádvoří Pražského hradu, kde dle mého mínění musel být propojen s prvním velkým příkopem západně od Hradu vybudovaným v roce 1276, objeveným I. Borkovským v roce 1964. Propojení obou příkopů, nezávisle na jejich relativním stáří, se jeví být nezbytností nejen z hlediska strategického, ale zejména z potřeb každodenního provozu, např. odvod svážkových vod z hradebního příkopu. Kdyby neexistovalo jejich spojení, rozlévala by se voda z hradebního příkopu do Nového města nebo podél jeho městské zdi. Stejně propojení hradebního a městského příkopu bylo dle slov současného letopisce v roce 1276 realizováno na východní straně Hradu a města – souvislý příkop od Brusky přes Opyš až k domu biskupa (u dnešního Karlova mostu). Lze předpokládat, že stejný byl i výsledek na západní straně města, kde je zmíněn k roku 1276 jen nově budovaný hradní příkop, patrně propojený s městským příkopem starším. Na druhou stranu - k jihu, příkop směřoval k čp. 245/III a k západní části čp.246/III, které dle písemných pramenů na zásypech příkopu leží.

Pokud bude realizována plánovaná generální rekonstrukce objektu, lze si od plošného výzkumu slibovat zásadní rozšíření těchto základních údajů a pro mladší období získání poznatků, které mohou výrazně doplnit stavebně historický výzkum objektu.

*Jarmila Čiháková*

Tržiště čp. 519/III

V rámci celkové rekonstrukce domu bylo zpevnováno a obezdíváno veškeré základové zdivo. Při obkopávání základů proběhla archeologická dokumentace stěn takto vzniklých rýh. Renesanční objekt byl vystaven v místě raně středověkého železářského výrobního okrsku. Kromě několika pecí, množství strusek a úlomků železných rud výzkum zachytil i fragmenty keramických nádob datovatelné do 9. a 10. století.

*Jan Zavřel*

Újezd ppč. 1053, 1054 a 1069

Rekonstrukce tramvajového tělesa v ulicích Újezd a Karmelitská, ohraničená ulicí Plaskou na jihu a ulicí Tržiště na severu, spojená s kompletní výměnou všech inženýrských sítí vyjma opravované kanalizace, náleží k nejrozsáhlejším záchranným archeologickým výzkumům na Malé Straně. Akce byla z provozních důvodů rozdělena do dvou etap, z nichž v roce 2001 proběhla první v rozsahu mezi ulicemi Plaská a Hellichova, jejíž součástí byla i výměna vodovodního a plynového řadu podél západního chodníku Karmelitské ulice až k ulici Tržiště. Výzkum probíhal nepřetržitě od 20. srpna do počátku listopadu v souladu s komplikovaným harmonogramem stavby, realizované několika specializovanými stavebními organizacemi. Úkolem výzkumu byla dokumentace všech stavbou ohrožených či zastížených historických terénů. Realizován byl 1) jednak vlastními silami s cílem identifikovat a prozkoumat vzorky neporušených terénů před nástupem stavebních firem, 2) jednak důslednou dokumentací všech stěn výkopů hloubených stavebními firmami (výkopy ke kanalizaci, podél části kabelového tělesa a pro část délky vodovodního a plynového řadu



hloubeny těžkou mechanizací, ostatní výkopy včetně jam pro stožáry kopány ručně). Metodou výzkumu byla zvolena kombinace plošného výzkumu a dokumentace vertikálních profilů, jejichž výsledná celková délka činí 815 m při průměrné výšce profilu 2 m.

Výsledkem výzkumu bylo pozitivní zjištění, že mezi liniovými výkopy funkčních i nefunkčních inženýrských sítí zůstaly dochovány pásy historických terénů. Poměrně mělká úroveň podloží způsobila, že zachované pásy nejsou díky hlubokým liniovým výkopům nikde propojitelné a zůstávají tak jako izolované solitéry. Rozsah historických terénů v ulici je redukován rovněž původní šířkou ulice, která do 19. století byla výrazně užší a lomenější než dnes. Jen v ojedinělých případech zůstaly pod podlahami přízemí již zbořených domů historické terény, naprostá většina z nich byla zničena výstavbou sklepů, obvodových zdí a různých jámek.

Stěžejní penzum informací získaných záchranným výzkumem se vztahuje k tématu vzhledu původního georeliéfu a jeho postupného přetváření jak geologickými pochody tak antropogenní činností. Na plně zkoumaném úseku (Plaská-Hellichova) dlouhém 450 m byl původní georeliéf výrazně členitější než dnes a stejně různorodé byly i podkladní vrstvy usazené před nástupem raného středověku. Střídal se v nich různorodé petřínské svahové sutě a svahové hlíny, v některých úsecích nahrazené tmavými bahnými usazeninami sedimentujícími v pravěku. Ve výjimečně rozsáhlém souboru trojrozměrných dat pro rekonstrukci vývoje středověkého nadloží se projevují změny ve skladbě terénů od pravěku do současnosti a proměny ve výškové úrovni lokality.

Výzkumem bylo geodeticky pořízeno 134 vertikálních profilů, zachycujících pravěké a raně a vrcholně středověké nálezné situace, jakými byly pravěké sídlištní jámy, zbytky hrobových jam 9.-10. století, zahloubené sídlištní objekty 10.-11. století, výrobní objekty 12.-13. století, zbytky původní gotické zástavby a pozůstatky pohřbených dlažeb (nejméně 7, nejstarší ze 12. století) ve vzájemné superpozici, jejich průběh, skladba a způsob konstrukce. Rekonstrukci geneze ulice Újezd jako důležité přístupové silnice komplikuje nevelké množství datovacího keramického materiálu. Jižně od křižovatky s Vítěznou ulicí byly plošně dokumentovány části barokní Újezdské brány (lokalizace, půdorys, vzhled zdiva), gotickou Újezdskou bránu se nepodařilo jednoznačně identifikovat.

*Jarmila Čiháková*

U lužického semináře čp. 97/III

Při podezdívání objektu v průběhu rekonstrukce sklepů vyšlo najevo, že spodní partie domu prošla v novověku složitým, dnes již nesrozumitelným stavebním vývojem. Současně prokázal, že výškové dispozice byly odlišné od dnešních úrovní. Mimo zaniklou studnu pod uliční čarou výzkum zachytil zbytky výrobního zařízení, spočívající ve fragmentech pece s komínem, později zazděné. Přístupovalo se k ní z předpeční jámy s podlahou dlážděnou keramickými dlaždicemi na úrovni 186,45 m n.m. (Bpv), ležící v hloubce 1,75 m pod konstrukcí dnešní podlahy (188,20 m). Stejně dlážděná podlaha v té době byla v okolí předpeční jámy o 0,55 m výše na úrovni 187,0 m. Půdorys zařízení zůstal skryt pod podlahou dnešního sklepa, informace k charakteru pecního zařízení pak pod zadržkami a opravami střední nosné zdi. Při jejím podezdívání bylo pod základovou spárou odkryto nízké souvrství s keramikou ze staršího novověku, do jehož vrstev stavebních sutí byla stavba založena.

*Jarmila Čiháková*

U zlaté studně čp. 169/III

Výzkum byl realizován při rekonstrukci domu a navázal na dokumentaci z let 1997 a 1998 (PhDr. J. Čiháková). Ve výkopech pro nové terasní zdi na zahradě domu byly získány dva vysoké řezy na nadloží (interval 222,00 – 224,20 m a 223,55 – 228,00 m). Dokumentované souvrství bylo tvořeno neulehlými hlinitými až kamenitohlinitými polohami s četným

stavebním materiálem. Spodní vrstvy obsahovaly keramiku 13. – 15. století. Podloží zastiženo nebylo. Při dokumentaci mělkého výkopu v severním přístavku domu byla zjištěna výška povrchu podloží (215,37 m). Do podloží zde byl zahlouben objekt s keramikou 15. století. V poslední sondě umístěné v prostoru výtahové šachty v přízemí domu byl odkryt snad středověký objekt zahloubený do skalního podloží. Objekt byl zahlouben z nivelety 206,70 m. Tato výška současně představuje starší podlahovou úroveň domu. Současná podlaha je o 0,45 m výše.

*Jan Havrda*

## PRAHA 1 – STARÉ MĚSTO

### Anenské náměstí čp. 203/I

V rámci pokračujících rekonstrukčních prací v objektu byly v roce 2001 realizovány rozsáhlé výkopy ve dvoře objektu, související s rekonstrukcí inženýrských sítí. Archeologickým sledováním se ukázalo, že prostor dvora byl při přestavbách a recentních úpravách mnohokrát narušen a že zdejší stratigrafie zůstala dochovaná jen na ojedinělých místech. Záchranný archeologický výzkum zde zjistil nevelké osídlení od 11. století (snad železářské výhně) a sídlištní vrstvy a drobné zahloubené objekty 12. – 14. století. Geologické podloží tvořily výrazně jílovité písky. Z předpokládaných pozůstatků hřbitova u nedalekého kostela sv. Jana Křtitele Na Zábradlí bylo zaznamenáno jen několik ojedinělých, druhotně přemístěných lidských kostí.

*Zdeněk Dragoun*

### Celetná ulice čp. 562/I

Při havarijní opravě kanalizace ve vstupní chodbě budovy v roce 2001, byly liniovým výkopem ve směru sítě odhaleny dvě mohutné zdi vystavěné z lomových opukových kamenů spojovaných maltou. Masivní zdi orientované souběžně s uliční frontou se nalézaly samostatně ve vzdálenosti 9 a 20 m od hlavního průčelí. Zděná konstrukce blíže hlavnímu vstupu náležela jižní obvodové stěně funkční chodby spojující sklepní prostory domu. Druhá zeď v hloubce objektu, odhalená z obou stran, náležela blíže neznámé stavební fázi domu z průběhu vrcholného středověku až novověku. Odkryté terény v blízkosti zdí byly do hloubky cca 3 m (dno výkopu) tvořeny nesourodými stavebními navážkami, jejichž vznik lze spojit s novověkými úpravami domu. Přírodní podloží nebylo dosaženo

*Jaroslav Podliska*

### Karlova ulice čp. 150/I

V souvislosti s celkovou rekonstrukcí objektu byly zahájeny stavbou výkopy ve dvoře pro nový suterén. Jejich archeologické pokračování zjistilo v prostoru při východní hranici parcely existenci dvou rozměrných studní, vyžděných zřejmě současně a zasypaných v prozkoumaných partiích stavební sutí jen s ojedinělými novověkými nálezy. Zásyp studní pokračoval pod nejhloběji dosaženou úroveň. V nevelkých částech zachovaných terénů mezi obvodovými zdmi, parcelní zdi mezi bývalými čp. 150/I a 151/I a křivkami obvodu studní bylo zaznamenáno historické zvrstvení terénů. To představovaly vrstvy sídlištního charakteru z průběhu 13. – 15. století. Výrazná dlažba z velkých kamenů souvisela zřejmě s gotickou zástavbou 14. století. Součástí dnešní parcely je i výjimečný cihlový gotický dům.

*Zdeněk Dragoun*

### Karlova ulice čp. 223/I

V rámci postupné rekonstrukce objektu DAMU v roce 2001 byly v suterénních prostorách při Karlově ulici realizovány stavební úpravy, při kterých byla podlaha snížena o cca 2 m a provedeny mělké výkopy pro inženýrské sítě. Při snížení terénů tvořených převážně směsí písčité hlíny a stavebního odpadu byly odhaleny na několika místech nevelké fragmenty kamenných a cihlových zdí spojovaných maltou, které náležely původní vrcholně středověké a novověké domovní zástavbě zbořené na konci 19. století.

*Jaroslav Podliska*

Klementinum (čp. 190/I a čp. 1040/I) – zjišťovací sondy

V souvislosti se zamýšlenou rekonstrukcí a dalšími stavebními úpravami byly v areálu Klementina v srpnu a září 2001 provedeny na žádost Národní knihovny ČR v Praze archeologickým oddělením SPÚ-HMP tři zjišťovací sondy, které doplnily výsledky zjišťovacího výzkumu na hospodářském dvoře z r. 1997.

Sonda v hale služeb (sonda I)

Pod konstrukcí současné podlahy (povrch 190,64 m) se nacházelo souvrství hlinitých až kamenitohlinitých vrstev s jednou výraznou stavební úrovní ve výšce 190,00 - 190,20 m. Báze tohoto souvrství byla na niveletě 188,80 m n. m., tj. 1,8 m pod dnešní podlahou haly služeb. Pozůstatky středověkého osídlení lokality se nalézají až v intervalu 188,80 – 187,30 m, tj. v hloubce od 1,8 m do 3,3 m od dnešního terénu. Kromě dokladů pozdně a vrcholně středověkého osídlení (vrstvy a výkopy) byla nalezena část základové partie zdi severojižního směru z lomové opuky, která představuje pozůstatek neznámé raně gotické stavby z 2. poloviny 13. století. K významnému nálezu patří objev železářského výrobního objektu ve tvaru zahloubené protáhlé vanovité jámy, která byla součástí výrobního a zpracovatelského železářského nebo kovářského areálu. Zánik objektu můžeme na základě nálezů keramiky ze zásypu datovat do konce 12. až počátku 13. století. Nejstarší horizont osídlení byl reprezentovaný několika nevelkými zahloubenými objekty ve vzájemné superpozici. Ve výplni těchto objektů, narušených zmíněným železářským výrobním zařízením, se nacházely zlomky keramiky z 12. století, ojediněle i ze století 11.

Sonda v technické knihovně vykopaná z úrovně suterénu (sonda II)

Sonda hloubená z nivelety 187,00 m, tj. podlahy suterénu, zastihla pouze novověké situace a pozdně středověké nebo raně novověké opukové zdivo. V tomto případě se patrně jedná o severozápadní nároží jednoho z předbarokních domů, jehož východní průčelí tvořilo uliční čáru Seminářské ulice. Z novověku pochází i zahloubená odpadní jímka situovaná západně od objevené zdi, z jejíž výplně byly vyzvednuty zlomky keramiky z 16. – 17. století. Nálezy datované do 16. – 17. století pocházejí i z výkopu pro tuto jímku. Středověké situace v sondě zachyceny nebyly, protože byly spolu se svrchní částí podloží odstraněny při mladších stavebních aktivitách. Na dně sondy byla v hloubce 5,1 m od dnešního terénu (kóta 184,20 m) zastížena spodní voda. Tato výška odpovídá úrovni vzduté vltavské hladiny.

Sonda před Technickou knihovnou východně od Zrcadlové kaple (sonda III)

Pod dnešním asfaltovým povrchem hlavního nádvoří (189,28 m) a pod recentními navážkami a výplněmi výkopů pro inženýrské sítě byly odkryty kamenitohlinité vyrovnávací polohy datovatelné na základě nálezů keramiky do 1. poloviny 16. až 15. století. Prostřední část historického nadloží byla reprezentovaná sídlištními a stavebními vrstvami s nálezy zlomků keramických nádob z 2. poloviny 13. - 14. století. Do 14. století datujeme i vznik mohutné zdi z lomové opuky severojižního směru. Jde o západní obvodovou stěnu neznámého měšťanského vrcholně gotického domu, jehož situační umístění nezaznamenává žádný ze starších plánů areálu. Na západ od této zdi byl patrný vkop pro ni, se dnem v hloubce 4,5 m. Patrně při této stavební aktivitě byly v těchto místech odstraněny veškeré sídlištní vrstvy a objekty, které zde vznikly v průběhu 13. a 12. eventuelně i 11. století. Nejstarší dochovaný horizont osídlení zde představuje do podloží zahloubené torzo pece na výrobu či zpracování

mědi a jejích slitin. Na dně pece, jež byla částečně narušena mladším výkopem, byl nalezen zelený diskovitý slitek. Dle předběžných výsledků kvantitativní i kvalitativní analýzy je tvořen převážně mědí s příměsí olova, niklu, zinku, cínu a dalších kovů. Toto výrobní zařízení (kovolitecká pec) představuje ojedinělý doklad výroby a zpracování neželezných kovů ve středověké Praze.

*Jan Havrda*

Ulice 17. listopadu ppč. 128

V únoru 2001 byl v rámci opravy kanalizace dokumentován řez stavební šachty, která byla realizována v místě poruchy. Pod necelými dvěma metry navážek byl zachycen horizont zaniklého staroměstského smetiště umístěného před linií městské hradby na vltavském břehu. Z historických situací byly archeology vyzdviženy, mimo jiné, velmi dobře dochované části dřevěných dížek a odřezky kůže, včetně kompletně dochované prstové rukavice.

*Martin Omelka*

Na Perštýně čp. 344/I

Při úpravách ve dvoře objektu byly z valné části zaznamenány pouze recentně přemístěné terény. Výjimku tvořily dva dokumentované úseky středověkých stratigrafií a torzo stavební sutí zasypané studny, podle několika nálezů z jejího základového vkopu patrně středověkého původu. Spodní část zasypané studny zůstala zachována pod nejhloběji dosaženou úrovní.

*Zdeněk Dragoun*

Platněřská ulice

Při opravě kanalizace mezi budovou Městské knihovny a Klementinem v roce 2001 byla vyhloubena zjišťovací šachta o rozměru 2,5 x 3 m a hloubce 6 m. Přibližně 80 % plochy šachty zaujímal výkop vzniklý při výstavbě kanalizace na počátku 20. století. Při jižní stěně šachty zůstal zachován blok terénů o mocnosti 3,5 m. Vrchní partii nadloží tvořil sled písčitých hlín s polohami stavebních odpadů. Absence datovacího materiálu neumožnila detailnější datování této partie. Nejstarší část historického nadloží se skládala z komplikované sídlištní stratigrafie písčitých hlín s řadou mělkých zahloubených objektů (kůlové jamky, ohniště, mělké jámy), které se v několika případech vzájemně porušovaly. Souvrství překrývalo výraznou horizontálně položenou vrstvu říčních valounků, kterou můžeme na základě dosavadních znalostí ztotožnit s raně středověkou komunikací směřující k mostu. Posledními stratigrafickými jednotkami historického nadloží byly tenké vrstvičky zahliněných písků obsahující zlomky raně středověké keramiky 12. století (archaicky zduřelé okraje). Přírodní podklad byl tvořen vltavským sedimentem v podobě tmavě hnědošedého zahliněného písku. Severní stěnu sondy tvořilo v celém rozsahu značně porušené těleso obvodové zdi z opukových lomových kamenů spojovaných maltou, náležející domu čp. 108/I, který zanikl v závěru 19. století v rámci asanace staroměstských bloků.

*Jaroslav Podliska*

Rybná ppč.711 – bývalé čp.693/I

V přímé návaznosti na archeologický výzkum z let 1999 a 2000 ( viz. předchozí výroční zpráva PÚPP) byly v roce 2001 prozkoumány okrajové části lokality. Dřívější prozkoumání nebylo možné pro absenci statického zajištění okolních budov. Nálezové situace doplnily již známé informace o lokalitě. Dodatečné práce, mimo jiné, pomohly interpretovat dříve zachycenou dřevěnou konstrukci jako torzo dřevěné ohradní zdi umístěné na hranici parcely.

*Martin Omelka*

U milosrdných čp. 867/I

Při rekonstrukci domu byl v suterénu ve výkopech pro inž. sítě dokumentován do podloží zahloubený objekt v jehož zásypu se nacházela keramika 2. poloviny 13. století. Dno zahloubeného objektu dosahovalo na niveletu 185,50 m. Snížený povrch podloží (186,22 m) byl zastiženo bezprostředně pod recentní podlahou sklepa. Veškeré středověké nadloží v místě stávajícího domu bylo zničeno při hloubení suterénu na počátku 20. století. Místy byla pod současnou podlahou dokumentována torza předasanačních zdív. Ta se též nacházela v nově vyražené kanalizační štolě směřující ze sklepa domu pod Dušní ulici.

*Jan Havrda*

## **PRAHA 1 – JOSEFOV**

Jáchymova ulice čp. 63/V

Při lokálních výkopech v suterénu objektu bylo dokumentováno zvrstvení historického nadloží. Zaznamenány byly vesměs vrcholně středověké vrstvy, geologické podloží nebylo zachyceno ani v nejhloběji dosažené úrovni.

*Zdeněk Dragoun*

Široká ulice čp. 24/V

Při stavebních úpravách v suterénu bylo na dvou místech zdokumentováno v nevelké mocnosti historické zvrstvení terénu. Jednalo se o vrcholně a pozdně středověké vrstvy.

*Zdeněk Dragoun*

Valentinská ulice čp. 20/V

Výkopy inženýrských sítí pod podlahou stávajícího suterénu zaznamenaly pouze recentní vrstvy. Středověké zvrstvení terénu bylo zjištěno pouze v sondě pod schodištěm, kde byly zaznamenány vrstvy s ojedinělými keramickými nálezy.

*Zdeněk Dragoun*

## **PRAHA 1 – NOVÉ MĚSTO**

Pštrossova ulice

Při realizaci liniového výkopu pro telekomunikační sítě v severní části ulice v roce 2001 byla na vybraných místech dokumentována odkrytá terénní situace. Na nevelkém řezu (jižní) před čp. 218/II se těsně pod současnou dlažbou nalézala nevýrazná vrstva novověkého stavebního odpadu překrývající spodní partii historického nadloží se superpozicí několika nevelkých zahloubených objektů vrcholně středověkého stáří (13. století), zahlubujících se do podložních sedimentů. Spodní část 1,3 m hlubokého výkopu již tvořil původní sled písčitých a štěrkopískových akumulací vltavské terasy. Řez před nárožím domu čp. 220/II, vzdálený cca 18 m severně od řezu 1 zastihl zcela jinou situaci. Výkop o hloubce 1,7 m prořal nesourodé souvrství tvořené ve vrchní části více vrstevnatým sledem písčitých hlín, které překryly valounovou dlažbu novověkého stáří. Pod celistvě zachovalou dlažbou se nalézal sled heterogenních navázek s početnou kamenitou příměsí překrývající části starší valounové dlažby. Spodní 40 cm mocnou partii nadloží tvořily opět heterogenní písčité hlíny s nehojnou příměsí keramiky 12. století. Přírodní podloží nebylo zastiženo.

Řez (severní) dokumentovaný přibližně před nárožím čp. 195/II se již výrazněji neodlišoval od situace zjištěné na řezu prostředním. Novým zjištěním byla přítomnost podložních štěrků pod starší valounovou dlažbou.

*Jaroslav Podliska*

Václavské náměstí čp. 799/II

V zadní části dvora proběhl záchranný výzkum na ploše budoucích garáží. Již několik centimetrů pod dnešním povrchem se nachází původní hlinitopísčité fluvialní sediment (povrch 200,32 m n.m.), nasedající na šterkopískovou terasu (povrch 199,81 m n.m.). Do tohoto podloží bylo zahlobeno několik oválných jam, ve kterých se nacházel keramický materiál a několik úlomků skla z konce 14. a první poloviny 15. století. Nebyla objevena žádná známka starší lidské aktivity z období před založením Nového Města v roce 1348. Zahlobené části těchto středověkých objektů byly těžce narušeny recentními zásahy (inženýrské sítě) a jen dva objekty měly zachovaný celý půdorys. Určit původní funkci jam se zatím nepodařilo.

*Michaela Wallisová*

Vodičkova ulice – Lazarská ulice

Záchranný výzkum probíhal ve Vodičkově a Lazarské ulici na Novém Městě pražském. Byl vyvolán rekonstrukcí vstupních šachtic do kanalizace a výstavbou nové kolektorové šachty v prostoru Lazarské ulice. Rekonstruovalo se 6 šachet, 1 šachta byla budována nově.

Sonda RŠ I – Po vzájemné dohodě provedli její dokumentaci pracovníci MM HMP.

Sonda RŠ II - Prostor šachty byl v horních dvou metrech z archeologického hlediska radikálně porušen několikanásobnými vkopy pro různé druhy inženýrských sítí. Původní povrch středověkého terénu se zde nedochoval, stejně jako žádné historické vrstvy. V hloubce dvou metrů, byl zachycen fragment opukového zdiva (pravděpodobně se jedná o pozůstatek trativodu). Zařadit kamenný artefakt k určitému časovému období nebylo možné pro minimální množství datovacího materiálu. Jediný keramický zlomek nalezený ve výplni objektu lze přiřadit do období renezanse.

Sonda RŠ III - V této šachtě byly veškeré archeologické situace zničeny klasicistní zděnou kanalizací a mladšími vkopy pro inženýrské sítě. Dokumentace byla provedena pouze fotografickým zaznamenáním reálné situace.

Sonda RŠ IV - Šachta nebyla realizována.

Sonda RŠ V - Přestože i v této šachtě byly nejvýše položené archeologické situace zničeny mohutnými vkopy pro inženýrské sítě, na rozdíl od předcházejících sond, se zde v místech zachovala historická situace již jeden metr pod současným povrchem. I když vrstvy středověkého města se nedochovaly, zůstala poměrně dobře dochovaná situace „louže“ (původní vodní plocha, která byla teprve po založení Nového Města zavedena a stala se komunikací v dnešní ulici). V šachtě byly nalezeny keramické, kožené, dřevěné a železné zlomky předmětů datovatelné do období po založení gotického města.

Sonda RŠ VI - Byla umístěna před „Vyšší dívčí školou“. Tak jako ve většině sond i zde byla svrchní část překopána vkopy inženýrských sítí. V sondě bylo možno rozeznat původní dřevěné vodovodní potrubí, včetně kovové spojky.

Sonda RŠ VII - Z hlediska zachování archeologických situací byla tato šachta nejpříznivější. Cca jeden metr pod současným povrchem bylo možno, na metrovém úseku, rozeznat původní svrchní úroveň středověké komunikace. Ta byla tvořena štětováním z valounů a naléhala na, již u ostatních sond zmíněné, výplně „louže“. Zde také bylo možno zachytit, vedle nadmořské výšky jejího dna na kótě 192,53 m n.m. i její původní povrch na kótě 196,00 m n.m.

Sonda Š 30 - Jediná šachta, která nebyla součástí rekonstrukce kanalizačních šachtic. Její umístění v prostoru Lazarské ulice bylo vytyčeno v prostoru původní zástavby, konkrétně v místě „Masných krámů“. Zaniklá budova byla masivní klasicistní kamennou stavbou realizovanou pro obchod s masnými výrobky (obchod s masem se přitom do sledovaného prostoru umístil již při vzniku gotického města).

Při zahájení zemních prací bylo hned pod povrchem odhaleno obvodové zdivo zaniklé budovy. V průběhu prací pak byl zachycen i pozůstatek schodišťové šachty do sklepních

prostor a následně byly odkryty i samotné sklepní prostory (lednice) budovy, včetně náběhů kleneb.

Jelikož se základ klasicistního domu nacházel až 5m pod dnešní úroveň terénu (základ byl zapuštěn do štěrkopísku), nebyly v sondě zachyceny žádné pozůstatky starší gotické zástavby prostoru. Z tohoto důvodu byla provedena v šachtě Š 30 podrobná dokumentace, bez nutnosti provádět výzkumné práce plošnou metodou.

*Martin Omelka*

## **ARCHEOLOGICKÁ PAMÁTKOVÁ PÉČE**

Archeologické oddělení SPÚ HMP vede centrální databázi stavebních akcí na území Prahy, při nichž by mohlo dojít k zachycení archeologických nálezů. Podmínky pro ochranu archeologických lokalit jsou součástí odborných stanovisek, která slouží jako podklad pro správní řízení orgánů státní správy (odbor památkové péče Magistrátu HMP, Ministerstvo životního prostředí apod.). V roce 2001 bylo vydáno archeologickým odborem celkem 985 těchto stanovisek. Nezanedbatelnou součástí činnosti archeologického odboru SPÚ je informační servis pro stavebníky v otázkách, týkajících se naplňování archeologických částí zákona č. 20/1987 Sb.

Ředitel SPÚ HMP zřídil jako svůj poradní orgán Pražskou archeologickou komisi a archeologické oddělení odbor zajišťuje její činnost. Tato komise schvaluje žádosti o přidělení finančních prostředků z Programu podpory záchranných archeologických výzkumů MK ČR. Dále komise koordinuje provádění archeologických výzkumů na území hl. m. Prahy, jmenuje koreferenty jednotlivých výzkumů a dohlíží na odbornou kvalitu jejich provedení. V roce 2001 jednala komise celkem šestnáctkrát.

Archeologické oddělení SPÚ HMP v součinnosti s dalšími institucemi provádějícími výzkumy na území Prahy využívá možnosti podání podnětů k zahájení správních řízení pro porušení památkového zákona v případech, že stavebníci neumožní provedení archeologického výzkumu. Této možnosti bylo v roce 2001 využito v třech případech.

*Zdeněk Lochmann*

## **PUBLIKAČNÍ ČINNOST**

*Čiháková, Jarmila – Dragoun, Zdeněk - Podliska, Jaroslav, Der Prager Siedlungsraum im 10. und 11. Jahrhundert. In: Boleslav II. Der tschechische Staat um das Jahr 1000 (Internationales Symposium Praha 9. – 10. Februar 1999), ed. Sommer, P., Colloquia mediaevalia Pragensia 2, Praha 2001, 225-262.*

*Čiháková, Jarmila, Raně středověké fortifikace na jižní hranici pražského levobřežního podhradí – Frühmittelalterliche Befestigung an der Südgrenze des prager Suburbiums (linkes Moldauufer). Mediaevalia archaeologica 3, Praha 2001, 29 – 135*

*Čiháková, Jarmila, Svědectví střepů 1 – středověká keramika z Petřína. In: Zavřel J. a kol., Pražský vrch Petřín. Praha – Litomyšl 2001, 98 - 106*

*Dragoun, Zdeněk: Líbal Dobroslov – Líbal Patrik, Architektonické proměny Prahy v jedenácti stoletích. Průzkumy památek 8/1, 2001, 161-162 (recenze).*

*Dragoun, Zdeněk, Nález olovené hřivny v Řetězové ulici na Starém Městě pražském. Archaeologia historica 26, 2001, 359-364.*

*Dragoun, Zdeněk*, Od slov ... ke slovům. Archeologické rozhledy 53, 2001, 576-577.

*Dragoun, Zdeněk – Martinková, Hana*, Památky středních Čech v odborném tisku (rok 2000). Památky středních Čech 15/2, 2001, 69-76.

*Havrda, Jan*, Objev středověkých dílen na výrobu kovů v areálu Klementina. (Zjišťovací archeologický výzkum Klementina v roce 2001). Bulletin plus 4/2001, 3 – 7, Národní knihovna ČR Praha.

*Havrda, Jan – Podliska, Jaroslav – Zavřel, Jan*, Surovinové zdroje, výroba a zpracování železa v raně středověké Praze (historie, současný stav a další perspektivy bádání) – Sources of raw materials, the production and working of iron in Early Medieval Prague (the history, present state and future perspectives of research), Archeologické rozhledy LIII - 1, 2001, 91-118.

*Martinková, Hana a kol.* (archeologická periodika *Dragoun, Zdeněk*), Průzkumy památek v odborném tisku za rok 2000. Průzkumy památek 8/2, 2001, 173-190.

*Omelka, Martin*, Rekonstrukce palácových zahrad a archeologie. In: Palácové zahrady pod Pražským hradem Příloha časopisu Zprávy památkové péče, Praha 2001, 88- 90.

*Podliska, Jaroslav*, Nález renesančních slunečních hodin v Ostrovní ul. na Novém Městě pražském – Die Entdeckung einer Renaissancesonnenuhr in der Ostrovní-Straße der Prager Neustadt (Nové Město). In: Sborník Miroslavu Buchvaldkovi, (ed. Čech, P. – Dobeš, M.), 2001, Most, 205-209.

*Podliska, Jaroslav – Wallisová, Michaela*, Záchraný archeologický výzkum na parcele čp. 37/II, Národní tř., Praha 1-Nové Město – Rettungsgrabung auf der Bauparzelle des Hauses Nr. 37/II, Národní Str., Prag 1 – Neustadt.. In: Archeologické výzkumy v Čechách 2000 (sborník referátů z informačního kolokvia). Zprávy České archeologické společnosti, supplementum 45, 2001, 38, obr. 11.

*Zavřel Jan*, Geologie, morfologie a osídlování malostranské kotliny, Mediaevalia Archaeologica 3, Pražský hrad a Malá Strana, 2001, 7-27.

*Zavřel Jan a kol.*, Pražský vrch Petřín, 2001, Paseka, Praha – Litomyšl.

## **NÁLEZOVÉ ZPRÁVY**

*Čiháková, Jarmila*, Praha 1 - Malá Strana, Valdštejnská čp. 154 / III (Kolovratský palác) + Valdštejnské náměstí čp. 17 / III - sonda X, nálezová zpráva o výzkumu v severovýchodním předhradbí 4/99 + 17/97 (sonda X) PÚPP. Uloženo NZ archiv ARÚ AVČR Praha čj. 5279/01.

*Havrda, J.*: Zpráva o výsledcích zjišťovacího archeologickém výzkumu. Praha 1 – Staré Město, Klementinum – zjišťovací sondy v r. 2001. Výzkum SPÚHMP č. 20/01, archiv archeologického oddělení SPÚHMP



*Podliska, Jaroslav, Praha 1 – Staré Město, Karlova 26, čp. 223/I, nálezová zpráva o archeologickém výzkumu č. 7/01 SPÚ HMP, 2001, NZ archiv ARÚ AVČR č.j. 4502/01.*

## **INVESTORSKÉ ZPRÁVY**

*Čiháková Jarmila, Zpráva pro investora záchranného archeologického výzkumu PÚPP č. 33/99 v Praze 1 – Malá Strana, Josefská čp. 626/III. únor 2001, uloženo archiv OÚ MČ Praha 1, archiv autorky v archeologickém oddělení SPÚHMP*

*Čiháková Jarmila, Zpráva pro investora záchranného archeologického výzkumu PÚPP č. 18/00 v Praze 1 – Malá Strana, Mostecká čp. 279/III. březen 2001, uloženo archiv H-Group s.r.o., archiv autorky v archeologickém oddělení SPÚHMP*

*Čiháková Jarmila, Zpráva o výsledcích zjišťovacího archeologického výzkumu Praha 1 – Malá Strana, Thunovská čp. 192/III, výzkum SPÚHMP č. 16/01. září 2001, uloženo archiv TH-REAL, s.r.o., archiv autorky v archeologickém oddělení SPÚHMP*

*Dragoun Zdeněk, Zpráva o výsledcích zjišťovacího archeologického výzkumu na dvoře domu čp. 322/III ve Šporkově ulici na Malé Straně, výzkum č. 30/01, Praha 2001.*

*Dragoun Zdeněk, Zpráva o výsledcích záchranného archeologického výzkumu na tzv. hospodářském dvoře v areálu Strahovského kláštera, výzkum č. 27/01, Praha 2001.*

*Havrda, Jan.: Zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu v objektu č.p. 385/III (Klášter Pražského Jezulátka) v Karmelitské ul. Praha 1 – Malá Strana. Výzkum SPÚHMP č. 4/01, archiv archeologického oddělení SPÚHMP.*

*Havrda, Jan: Archeologické vyhodnocení zjišťovacích geologických vrtů v čp.477/III na Maltézském náměstí v Praze 1 – Malé Straně. Výzkum SPÚHMP č. 8/01, archiv archeologického oddělení SPÚHMP.*

*Havrda, Jan – Omelka, Martin: Rešerše archeologických situací parcely domu čp.477/III – Turbovský palác, na Maltézském náměstí v Praze 1 – Malé Straně, archiv autorů v archeologickém oddělení SPÚHMP.*

*Havrda, Jan: Zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu, Praha 1 – Malá Strana, Břetislavova ul. čp. 517/III. I. etapa, archiv archeologického oddělení SPÚHMP.*

*Havrda, Jan: Zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu, Praha 1 – Malá Strana, Břetislavova ul. čp. 517/III. II. etapa, archiv archeologického oddělení SPÚHMP.*

*Havrda, Jan: Hydrogeologické poměry Vyšehradu, archiv ARÚ AVČR č.j. 7565/01*

*Omelka, Martin: Zpráva o výsledcích záchranného archeologického výzkumu parcely domu - Rybná ulice p.č.711 – bývalé čp. 693/I - II. + III. Etapa, archiv archeologického oddělení SPÚHMP.*

*Omelka, Martin: Zpráva o výsledcích záchranného archeologického výzkumu Vodičkova – Lazarská, archiv archeologického oddělení SPÚHMP.*

*Omelka, Martin:* Rešerše archeologických situací v prostoru plánovaného kolektoru Revoluční – Dlouhá v Praze 1, archiv autorů v archeologickém oddělení SPÚHMP.

*Podliska, Jaroslav – Wallisová, Michaela,* Praha 1 – Nové Město, Národní třída čp. 37/II, zpráva o záchranném archeologickém výzkumu č. 25/00 PÚPP – 6 sv.+2 CDROMy, Praha 2001, archiv autorů SPÚ HMP.

*Tryml Michal,* Zpráva o výsledcích záchranného archeologického výzkumu parcely domu čp. 312/II na Karlově náměstí, výzkum č. 40/99, Praha 2001.

*Tryml Michal,* Zpráva o výsledcích zjišťovacího archeologického výzkumu parcel č. 4310 až 4315 v Jičínské ulici v Praze 3, výzkum č. 29/00, Praha 2001.

### **ÚČAST NA KONFERENCÍCH**

Archeologické výzkumy v Čechách 2000, kolokvium České archeologické společnosti ( 3. – 4.4. 2001, Praha) – příspěvky J. Podliska – M. Wallisová, výzkum Praha 1 – Nové Město, Národní čp. 37/II.

Archeologia technica , 20. seminář o zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, (5.4. 2001, Technické muzeum v Brně) – J. Čiháková, J. Havrda, J. Podliska, J. Zavřel.

2. pracovní setkání Mikulčice – Ostrów Lednicki (25. – 26. 5 2001 Mikulčice) – J. Čiháková

XIX. seminář archeologů muzeí a památkových ústavů (22. 5. – 24. 5. 2001, Uherské Hradiště), téma semináře Problematika zápisu archeologických sbírek do centrální evidence sbírek (CES) dle nového zákona o sbírkách č. 122/2000 Sb. a aplikace prováděcí vyhlášky MK ČR z 28. 7. 2000 – Zd. Lochmann, M. Omelka.

Seminář k dějinám hutnictví, Národní technické muzeum Praha (7. 11. 2001). J. Havrda

### **VÝZKUM A VÝVOJ**

Archeobotanika středověké krajiny (Příspěvek k rekonstrukci životního prostředí ve středních Čechách), - Grantová agentura České republiky č. 404/99/1059 – J. Havrda (společně s M. Kaplanem a V. Čulíkovou Archeologický ústav AV ČR Praha – hl. řešitelé a V. Jankovskou Botanický ústav AV ČR). Pro zpracování vybrány vzorky výzkumů J. Čihákové z Prahy – Malé Strany, vyhodnocení probíhá dle podkladů připravovaných autorkou výzkumů.

Mapa stavu archeologických terénů v PPR – Rozšíření. Grant Ministerstva kultury České republiky, PK00P04OPP012 – M. Omelka

Románské domy v Praze – publikace, Grantová agentura České republiky č. 404/00/1453 – Zd. Dragoun, M. Tryml (společně s J. Škabradou).

### ***PEDAGOGICKÁ ČINNOST***

Seminář Muzeologie a archeologická památková péče, Západočeská universita Plzeň, katedra archeologie – Zd. Dragoun (společně s F. Frýdou)

Konzultantská činnost na ústavu Geochemie, mineralogie a nerostných zdrojů PŘF UK. Spolupráce na diplomové práci S. Peikerové "Mineralogicko-petrografická charakteristika stavebních materiálů Juditina mostu" – J. Zavřel

### ***POPULARIZAČNÍ ČINNOST***

Přednáškový cyklus „Doba knížat a králů“ pro základní a střední školy v Národním zemědělském muzeu – M. Wallisová

Příspěvky k výstavě „Budoucnost a přítomnost Prahy 1“, V. ročník výstavy pořádané MČ Praha 1, část Vzpomínky na minulost - J. Podliska, M. Wallisová, J. Zavřel.

Podíl na přípravě výstavy „Střed Evropy okolo roku 1000“ pořádané Radou Evropy – J. Čiháková

Průběžná spolupráce s tiskem, rozhlasem a televizí (všichni odborní pracovníci)

### ***ČLENSTVÍ V ODBORNÝCH KOMISÍCH***

Odborná poradní komise záchranného archeologického výzkumu Arcidiecézní muzeum v Olomouci – Zd. Dragoun

Odborná skupina pro výzkum skla České společnosti archeologické – J. Podliska

Pražská archeologická komise – Zd. Dragoun - předseda, Zd. Lochmann – tajemník

Vědecká rada ARÚ AV ČR – Zd. Dragoun

### ***ČLENSTVÍ V REDAKČNÍCH RADÁCH***

Kámen – J. Zavřel

Pražský sborník historický – Zd. Dragoun

Průzkumy památek – Zd. Dragoun

Šestka – M. Tryml

## **ČLENSTVÍ VE SPOLEČNOSTECH**

Česká archeologická společnost – J. Čiháková, Zd. Dragoun, J. Havrda, Zd. Lochmann, M. Omelka, J. Podliska, M. Tryml, M. Wallisová.

Společnost přátel Národního muzea – sekce mineralogie a geologie – J. Zavřel

Spolek pro záchranu hradu Vízmburku – Zd. Lochmann, předseda

## **II. TEMATICKÉ PŘÍSPĚVKY**

### **NOVÉ POZNATKY O STAVEBNÍM VÝVOJI KOSTELA SV. JANA NA ZÁBRADLÍ**

V průběhu jarních měsíců roku 2001 provedli pracovníci archeologického oddělení Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze záchranný archeologický výzkum ve sklepení domu čp. 205/I v ulici Na Zábradlí na Starém Městě pražském. Rekonstrukční práce v prostorách sklepů a přízemí umožnily zcela nečekaně odhalit konstrukce bývalého kostela sv. Jana Křtitele, zrušeného za josefínských reforem roku 1784 a později přestavěného na obytný dům. V roce 1896 byl celý objekt se zbytky kostela v rámci asanace zbořen a nahrazen obytnou novostavbou. Na základě stavebního rozboru typu stavby bývá vznik kostela kladen do průběhu 12. století. První písemné zprávy uvádějí kostela až na počátku 14. století. Částečná dokumentace provedená před zbořením objektu umožnila kostel rekonstruovat jako původně románskou stavbu centrálního typu s kvadratickou lodí na čtvercovém půdorysu, k níž se na třech stranách připojovaly půlválcové apsidy na straně západní se nalézala obdélná gotická loď, která nahradila blíže neznámou západní část centrály. V této podobě zůstal kostel zachován až do svého zboření.

Rozsah výzkumu byl vymezen plochou suterénních místností domu a rozsahem stavebních úprav. Pod cihlovou podlahou a recentním podsypem o mocnosti cca 20 cm se nalézaly početné zděné konstrukce s hroby. Přírodní podklad tvořily antropogenně narušené sedimentární písčité hlíny vrchní partie nejnižší vltavské terasy. Nejstarším dokladem osídlení místa bylo nevelké torzo vypálené jámy, narušené kamenným základem kostela, náležející k raně středověkému železářskému horizontu Starého Města.

Následný historický vývoj místa byl již spojen s objektem kostela sv. Jana Křtitele. Zcela nové světlo k počátku sakrální stavby ve sledovaných místech přinesl objev dvou zdí, půdorysně a stratigraficky se vymykající známé stavbě románské centrály. Ve východní části plochy bylo odkryto hrubé základové zdivo apsidy, přerušené na západní straně lodí románské centrály a na straně východní obvodovou zdí stávajícího suterénu. V návaznosti na tuto část byl v západněji položeném sektoru zachycen úsek obvodové zdi z opuky, zachovaný ve východní části v úrovni základu, v západní část v úrovni nadzemního zdiva s jednou řádkou opukových kvádrů na jižní lícové straně. Nález části základu apsidy v nelogické poloze ve vztahu k románské centrále a následně dokumentace nevelkého úseku obvodové zdi shodných konstrukčních znaků na jižní straně, kolmo orientované k základu apsidu jsou nezvratnými indiciemi existence starší sakrální stavby, předcházející dosud známé románské centrále. Uvedenou stavbu můžeme předběžně rekonstruovat jako podélný jednolodní kostel s nejspíše obdélnou lodí, zakončený na východní straně půlkruhovou apsidou. Zcela nepoznána zůstává podoba západní části, celkově odstraněná patrně již při gotické dostavbě románské centrály. Podélný kostel byl posléze nahrazen stavbou již známé románské tříapsidové centrály. Archeologický výzkum odhalil pouze dílčí části kostela vymezené plochou suterénních prostor. Jednalo se o převážně základové partie kvadratické lodi

s nevelkými částmi bočních apsidálních závěrů. Důležitým přínosem pro poznání podoby románské centrály se stala dokumentace její do doby výzkumu neznámé západní části v podobě původně kvadratického útvaru, situovaného v ose hlavní lodi kostela. Západní část románské centrály westwerkového typu plnila nejspíše funkci předsíně, nad níž se v patře mohla nalézat tribuna. K západní pravouhlé části románské centrály byl na západě straně připojen kvadratický útvar na čtvercovém nebo obdélném základu. Z přístavby zůstaly zachovány pouze části severní obvodové zdi se zachovalým jižním lícem a částečně porušená jižní obvodová zeď se vstupním otvorem při jejím západním konci. Obvodové zdi byly na spáru přizděny k západní straně centrály. Zásadním způsobem zasáhla do podoby kostela gotická stavební etapa. Omezená prostorová kapacita starší sakrální stavby již nedostačovala novým nárokům, proto došlo ke zboření západní části románského kostela, původní loď byla změněna v presbytář a k ní následně přistavěna nová přibližně obdélná loď s nepatrným rozšířením na západní straně. Ke gotické lodi byly na její severní a jižní straně dodatečně připojeny drobné užitkové přístavby vrcholně středověkého až raně novověkého stáří. Integrální součástí kostela byly hroby dokumentované především v interiéru stavby, ale také vně objektu na jeho jižní straně. Celkem bylo zachyceno 25 hrobů s nejméně 27 pohřbenými jedinci. Pohřbení jedinci byly vcelku jednotně uloženy v natažené poloze na zádech s horními končetinami zkříženými na těle nebo položenými podél těla s tradiční orientací hlavou k západu a nohama k východu. Zemřelí byli do hrobu ukládáni jak v dřevěných schránkách, tak patrně pouze zabalení do látky bez pohřební výbavy.

Současné poznatky o datování kostela vycházejí při absenci písemných dokladů především ze stavebního rozboru architektonické podoby kostela. Diskusi nad datováním samotného vzniku stavby výrazně ovlivnil nález pískovcové desky s vyrytými iniciálami *H R M. EP.*, objevený při bourání stavby ve zdivu románské části v roce 1896. Deska s nápisem „*Hermanus episcopus*“ je připisována pražskému biskupu Heřmanovi, který zastával tento úřad mezi lety 1099 – 1122. V osobě Heřmana je hledán stavebník kostela, případně je mu přisuzováno samotné vysvěcení stavby. Vyloučena nebyla ani varianta, že deska náležela stavebnímu předchůdci románské centrály. Interpretace desky jako dokladu založení případně svěcení stavby se stala pro řadu odborníků hlavním argumentem zařazení kostela do doby prvních dvou desetiletí 12. století. V opozici proti tomuto datování stál výsledek architektonického rozboru románských částí kostela, datující výstavbu do doby kolem roku 1160. Archeologický výzkum bohužel nepřinesl detailnější chronologické opory, které by umožnily zpřesnit absolutní datování stavebních fází kostela.

Zásadním poznatkem bylo zjištění starší sakrální stavby, která porušovala nejstarší raně středověký železářský horizont Starého Města obecně datovaný do průběhu 11. – 1. poloviny 12. století. Vznik starší stavby tak můžeme předpokládat v 1. čtvrtletí 12. století, tedy v době, do které se hlásí již zmíněná deska biskupa Heřmana, která mohla původně náležet této svatyni a po jejím zboření se dostala do zdiva novostavby. Období úřadu biskupa mohou teoreticky vymezovat dobu vzniku starší stavby. Určitou konstrukcí je zařazení doby výstavby až do závěrečného období Heřmanova života, přesněji do doby po roce 1118, kdy pražské podhradí postihla povodeň s katastrofálními následky pro podhradní zástavbu. Kostel vznikl nejspíše jako vlastnická svatyně při dvorci v blízkosti důležitého brodu a jediného, tehdy ještě dřevěného mostu přes Vltavu. Z hlediska geomorfologie místa zaujala stavba kostela exponovanou polohu na hraně terasového systému VIIc v nevelké vzdálenosti od Vltavy. V době svého vzniku se stavba tyčila přibližně 4,5 m nad normálním tokem řeky. Výšková úroveň vcelku přijatelně zabezpečovala ochranu před zasažením stavby každoročními jarními vodami.

Nejspíše po polovině 12. století byla starší stavba zbořena a při dodržení principu „*stabilitas loci*“ pro křesťanské svatyně nahrazena architektonicky náročnější stavbou románské centrály. Ani v tomto případě neznáme přesnou dobu vzniku. Zcela nepoznan stejně jako u

prvního kostela zůstává i stavebník, kterého musíme hledat v prostředí společenské elity té doby (kníže, moravští úředníci, biskup). Časové zařazení stavby vychází hlavně ze stavebně historického rozboru, který upozornil na předlohové vazby z prostředí bavorského Řezna z doby kolem poloviny 12. století. V otázce datování nelze opomenout častokrát citovanou analogii pražské stavby, jímž je dodnes stojící kostel sv. Petra a Pavla v moravských Řeznovicích, jehož výstavba je datována do šedesátých let 12. století. Pozoruhodná shoda v řadě detailů vyvolává dojem možných vzájemných vazeb mezi oběma stavbami, a to nejen v případě vlastního typu kostela, ale také v případě možné identické osoby stavebníka. V návaznosti na novostavbu spíše však v nevelkém časovém odstupu po její výstavbě byla k západní straně kostela přizděna kvadratická přístavba se vstupem na jižní straně provedená románskou stavební technikou z opukových kvádrů. Zcela otevřená zůstává otázka původního účelu přístavby. Vedle interpretace této části jako rozšíření kostela lze připustit i variantu věže nebo obytného přístavku, sloužícího potřebám vlastníka kostela a dvorce. Horní hranici vzniku této části můžeme hledat v průběhu celé 1. poloviny 13. století. Vrcholně středověká stavební fáze zlikvidovala západní část centrály včetně přístavby a připojila k původně románskému kostelu rozměrnou loď a drobné boční přístavky. Obecně je vznik lodí předpokládán v průběhu rozvíjejícího se gotického slohu 13. století. Do doby farní funkce kostela náleží i všechny doklady intenzivního pohřbívání v interiéru kostela a na vnějším hřbitově (13. – 16. století). Přelom ve stavebním vývoji kostela sv. Jana Křtitele znamenal jeho zrušení roku 1784 a následná přestavba na obytný dům. I přes změnu funkce zůstal kostel zachován ve hmotě domu. Asanace přestavěného kostela a následná výstavba činžovního domu v letech 1896-1897 ukončila existenci sakrální stavby. Poslední zbytky kostela zůstaly nečekaně uchovány těsně pod dlažbou suterénu až do doby archeologického výzkumu. Po provedení výzkumu byly všechny odkryté stavební zbytky kostela zakonzervovány a převrstveny skladbou podlah.

*Jaroslav Podliska*

#### Výběr z použité literatury

Čarek, J., Románská Praha. Praha, 1947.

Ebel, M., Dějiny objektu, Praha, Staré Město čp. 205. In: Líbal, D. – Muk, J., Stavebně historický průzkum Staré Město čp. 205/I, Blok číslo 1127 mezi ulicemi Na Zábradlí, Anenskou, Smetanovým nábřežím a Anenským náměstím, SURPMO. Praha, 1989.

Eckert, F., Posvátná místa královského města Prahy II. Praha, 1884.

Jánská, E. – Špaček, L., Praha 1 – Staré Město, Na Zábradlí čp. 209/I, Bulletin záchranného oddělení 4/1966, 1967, 22.

Konečný, L., Románský kostel sv. Petra a Pavla v Řeznovicích, Brno, 1996, 24.

Líbal, D. – Muk, J., Staré Město pražské, architektonický a urbanistický vývoj. Praha, 1996.

Mádl, K. B. Zbořený kostel sv. Jana na Zábradlí v Praze, Památky archeologické a místopisné 17, 1896-1897, 425 – 438.

Mencl, V., Praha předrománská a románská. In: V. Chaloupecký, J. Květ, V. Mencl, Praha románská, Praha stavební a umělecký vývoj města, Osmero knih, díl druhý. Praha, 1948.

Merhautová, A., Raně středověká architektura v Čechách. Praha, 1971.

Tomek, V. V., Základy starého místopisu Pražského, oddíl I. Staré město Pražské. Praha, 1865.

#### POHŘEBIŠTĚ BEZ OSÍDLENÍ ?

Na přelomu let 2000 – 2001 proběhl záchranný archeologický výzkum na parcele domu čp. 707/II ve Vodičkově ulici na Novém Městě. Dům vešel do kulturní historie Prahy činností známého fotografického atelieru Langhans i nedávným objevem části původních negativů, z nichž většina byla barbary zničena po roce 1948.

Archeologický výzkum byl vyvolán zásadní rekonstrukcí domu, při níž byly na značné části dosud nepodsklepeného zadního dvora zahloubeny pod úroveň dnešního terénu nové suterénní prostory. Jednou z základních otázek, na jejichž řešení byl výzkum zaměřen, byla dána výsledky získanými výkopovými pracemi blízké parcely hotelu Adria na Václavské náměstí. V roce 1999 zde objevili V. Huml a P. Starec část řadového kostrového pohřebiště, datovaného přítomností bohatých šperků do 10. století. O lokalizaci raně středověkého pohřebiště do těchto míst se uvažovalo i dříve na základě starších nálezů hrobové výbavy získaných v letech 1914-16 při výstavbě nedalekého nárožního domu čp. 791/II. Existovala proto i reálná možnost, že část tohoto, zřejmě rozsáhlého pohřebiště bude naším výzkumem zachycena. Tyto předpoklady se potvrdily. V severovýchodní části dvora, tj. v části směrem k Václavskému náměstí, byly odkryty čtyři hroby. Špatně dochované kostry ležely hlavou k JZ, v obvyklé poloze, tj. s rukama podél těl. Detailní popis bude námětem odborného zpracování, zde je možné konstatovat, že hroby dvou dospělých a dvou dětských jedinců se svou výbavou nijak nelišily od známých raně středověkých pohřbů z jiných lokalit. Byla konstatována přítomnost dřeva, v jednom případě velmi pravděpodobně rakve, v dalších nelze vyloučit uložení zemřelého na prkně. V neporušené části jednoho hrobu bylo dochováno kamenné obložení. Z hlediska datování je nejdůležitějším nálezem pět stříbrných záušnic. Nevelké rozměry a síla drátu, z nichž byly tyto šperky vyrobeny, dovolují datovat nálezy do 10. století, nejspíše do jeho druhé poloviny. Stříbrné záušnice nepřímo indikují sociálně výše postavené jedince a naše nálezy tak dobře korespondují s nálezy z parcely hotelu Adria. Závažným výsledkem výzkumu je zjištění, že v jihozápadní části dvora nebyly hroby objeveny. Z největší pravděpodobnosti to znamená, že tímto směrem už pohřebiště nepokračovalo a výzkum tedy zachytil jeho jihozápadní okraj

Výzkum ve Vodičkově ulici znovu otevřel úvahy nad širším sídelně historickým výkladem nalezeného pohřebiště. K nejzajímavějším otázkám patří výklad skutečnosti, že ze Starého a přilehlých částí Nového Města dosud chybí sídlištní nálezy 10. století. Kde tedy pobývali lidé, jejichž pozůstatky jsou nyní po částech archeologickými výzkumy odkrývány? Mluvíme samozřejmě o hypotetických lokalitách, přiřazení konkrétního sídliště ke konkrétnímu pohřebišti je současnými metodami v podstatě nemožné. Objevil se názor, vysvětlující absenci sídlištních nálezů tím, že tato území byla v té době využívána jako pohřebiště obyvateli v té době hustě osídleného malostranského suburbia (Zd. Dragoun, J. Čiháková). Tento názor zatím nenašel obecný souhlas, především L. Hrdlička poukázal na podle něho dosud nedostatečnou hustotu archeologických výzkumů. Zdá se ale, že dosavadní (většinou dosud nepublikované) nálezy bezpečně vylučují možnost, že sídliště bylo situováno někde v blízkosti objevovaného pohřebiště. Z plošných archeologických výzkumů provedených v jeho bezprostředním okolí (Václavské náměstí, Vodičkova, Palackého a Jungmannova ulice, Jungmannovo náměstí) žádné raně středověké nálezy nemáme a a to ani v druhotném uložení. Pravděpodobně budeme proto muset zvažovat možnost, že areály živých a mrtvých byly od sebe prostorově více odděleny, než se dosud předpokládá.

*Michal Tryml*

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO ARCHEOLOGICKÉHO VÝZKUMU  
V HOSPODÁŘSKÉM DVOŘE STRAHOVSKÉHO KLÁŠTERA

Založení strahovského kláštera spadá do doby před polovinou 12. století a jeho počátky se odvíjejí ve třech základních etapách. Nejprve byl knížetem Vladislavem a olomouckým biskupem Zdíkem v r. 1140 založen klášter řehole sv. Augustina v čele s opatem Blažejem. V r. 1142 přišli na Strahov z porýnského Steinfeldu první premonstrátsí mniši pod vedením probošta Eberwina a teprve další německá komunita opata Geza, přišedší v r. 1143, zbudovala klášterní kostel a zahájila stavbu kamenných budov kláštera. Klášterní kostel byl poprvé vysvěcen na konci 50. nebo počátku 60. let 12. století. Druhé svěcení přestavěného kostela je spolehlivě známé v r. 1182. Následně byl dokončen i celý klášterní areál, který se dochoval v téměř kompletní podobě ve zdivu dnešního kláštera, většinou pod pláštěm barokních fasád.

Značné množství zemních prací v areálu kláštera bylo (zejména od konce 2. světové války) sledováno stavebně historickými a archeologickými výzkumy. Ty přispěly k zásadnímu poznání románské podoby areálu i dalšího vývoje kláštera. Výsledkem archeologických prací bylo i zjištění starších dějin lokality. V letech 1978 – 1979 tak byla zjištěna v severním sousedství klášterního kostela existence pohřebiště z 9. – 10. století. Nepatrné části dvou poškozených hrobů byly nalezeny v r. 1994 severovýchodně od kláštera na parcele domu čp. 152/IV. Tyto hrobové nálezy odpovídají dobovým zvyklostem, kdy nejstarší pohřebiště kolem Pražského hradu i jeho podhradí vyhledávala vyvýšené polohy většinou nad vlastním sídlištním prostorem.

Vzhledem k chystané stavební aktivitě v jihozápadní části klášterního areálu byla i zde řešena otázka archeologického výzkumu. V relativně strmém svahu jižně od hospodářského dvora byly již ve vzdálenější minulosti realizovány zjišťovací sondy, které zaznamenaly pod recentními vrstvami přímo geologické podloží. Z těchto důvodů byl při zemních pracích v r. 2000 realizován pouze archeologický dohled, který potvrdil výsledky předchozích pozorování. Výjimkou bylo zjištění ojedinělého kostrového hrobu s nožem, který byl standardním způsobem zdokumentován a vyzvednut.

V r. 2000 byly rovněž v prostoru hospodářského dvora likvidovány pozůstatky do terénu zahloubených zařízení, především podzemních nádrží na pohonné hmoty. I při této příležitosti probíhal archeologický dohled, který zaznamenal v severozápadní části dvora ve stěně výkopu pro nádrž existenci dalšího hrobu, který byl následně odkryt, zdokumentován a vyzvednut. I u tohoto hrobu byl nalezen železný nůž. V souvislosti s těmito pracemi byly provedeny i zjišťovací sondy na celé ploše hospodářského dvora, které jednoznačně potvrdily předpoklad, že archeologické terény a nálezy zůstaly zachovány pouze v severozápadním cípu dvora, zatímco na ostatní ploše byly již v minulosti zlikvidovány rozsáhlými planýrkami, které zarovnalý přirozeně svažité povrch dvora na jeho nejnižší úroveň, danou právě severozápadním koutem půdorysu.

V r. 2001 bylo započato s plošnými zemními zásahy. Pod archeologickým dohledem byly v podstatné části areálu odstraněny recentní terénní vrstvy, které nasedaly přímo na geologické podloží. Již při dohledu nad stavebními pracemi bylo zřejmé, že v mnohokrát zmíněném severozápadním koutu dvora se kumulují dochované archeologické nálezy. Zdejší situaci proto řešil plošný záchranný archeologický výzkum.

#### Popis nálezů

Zhruba uprostřed přetínalo zkoumanou plochu zdivo základového charakteru, probíhající ve směru sever – jih. Přítomnost okrové malty, jejíž podstatu tvořil velmi jemný písek s nepříliš bohatým obsahem vápna, vypovídá podle dřívějších nálezů na lokalitě o jejím barokním původu. Tato zeď, směrem k jihu odstraněná při mladších planýrkách, částečně překrývala základ o rozměrech cca 180 x 170 cm, tvořený jednou vrstvou opukových kamenů, kladených



do hlíny. Jedná se zřejmě o základ starší konstrukce, jejíž interpretaci ani přesnější datování nálezové okolnosti neumožňují.

Výjimečným příkladem zahloubených archeologických objektů byla spodní partie pravěké jámy. Ta měla kruhový půdorys o průměru cca 150 cm a kotlovitý průřez. Z její výplně bylo získáno několik zlomků keramiky, která pravděpodobně náleží přechodu mladší a pozdní doby kamenné, patrně počátkům kultury nálevkovitých pohárů

Další archeologické objekty představovalo 13 hrobů nebo jejich částí (vzhledem k předchozím nálezům dvou hrobů začínají v číselné řadě číslem 3).

Hrob 3 obsahoval značně ztrouchnivělé kosti jedince patrně ženského pohlaví ve věku asi 50 let (údaje na tomto místě i v dalším textu přebírám z antropologického posudku P. Kubálka). V hrobu byl kromě drobných zbytků ztrouchnivělé rakve nalezen náhrdelník z pěti relativně velkých korálků, z nichž čtyři byly jantarové a jeden skleněný, dále tři malé záušnice s očkem z tenkého bronzového drátu a při pravé ruce zkorodovaný železný nůž.

Hrob 4 obsahoval dobře zachovanou horní část skeletu dospělého muže stáří 40 – 50 let, vysokého asi 183 cm, což představuje na svoji dobu enormní výšku. Spodní část kostry byla odstraněna recentním výkopem inženýrských sítí. U pohřbeného nebyla nalezena žádná výbava.

Hrob 5 obsahoval poněkud ztrouchnivělý skelet ženy stáří 20 – 30 let, vysoké asi 160 cm a uložené v dřevěné rakvi. U pohřbené nebyla nalezena žádná výbava.

Hrob 6 byl nejbohatším z odkrytých hrobů. Obsahoval nepatrné zbytky skeletu dítěte ve věku asi dvou let. Stopy rakve nebyly zjištěny. V místech krku byl nalezen náhrdelník, tvořený třemi jantarovými korálky a osmnácti zelenými skleněnými korálky. Zhruba v prostoru levé ruky byl odkryt smotek malých bronzových záušnic. Po konzervaci se ukázalo, že se jedná o deset esovitých záušnic z tenkého drátu, řetízkovitě do sebe provléknutých. Na řadě z nich se dochovaly stopy ušlechtilého kovu, patrně zlacení.

Hrob 7 obsahoval pouze zlomky pažních a stehenních kostí, jež dovolily usuzovat na pozůstatky dospělého jedince bez možnosti určit jeho pohlaví. Zbytky ztrouchnivělého dřeva nasvědčují pohřbu na dřevěné desce. V nohách pohřbeného byla postavena nádoba. Jednalo se o láhev s otiskem značky na dně a s výzdobou třemi vlnovkami a jednoduchými rýhami na plecích nádoby. Při pravé straně těla byl nalezen velký železný nůž.

Z hrobu 8 se zachovalo pouze dno hrobové jámy bez jakýchkoliv nálezů.

Z hrobu 9 se dochovala spodní část skeletu asi osmiletého dítěte, když lebka byla zřejmě odstraněna při recentním výkopu inženýrských sítí. Zbytky rakve ani hrobová výbava nebyly nalezeny.

Hrob 10 obsahoval skelet 169 cm vysokého muže ve věku 50 – 60 let s výraznými zbytky dřevěné rakve. Žádné další nálezy nebyly učiněny.

Hrob 11 obsahoval nekompletní pozůstatky ženy ve věku 30 – 40 let bez dalších nálezů.

V superpozici s hrobem 11 nalezené torzo hrobu 12 obsahovalo kosti levé ruky věkově neurčitelného dospělého jedince bez dalších doprovodných nálezů.

Z hrobu 13 se zachovala jen nevelká západní část hrobové jámy bez dalších nálezů. Zbytek hrobu byl zničen výkopem nádrže na pohonné hmoty.

Dochovaná spodní partie hrobu 14 obsahovala spodní část skeletu ženy ve věku 30 – 40 let. V nohách pohřbené byly nalezeny pozůstatky železného kování vědérka.

Hrob 15 obsahoval horní polovinu skeletu jedince ve stáří kolem 20 let. Vpravo u hlavy byla nalezena malá esovitá záušnice z tenkého drátu a v prostoru krku tři skleněné korálky - dva modré a jeden bezbarvý.

Základní vyhodnocení výsledků výzkumu

Záchranný archeologický výzkum v prostoru tzv. hospodářského dvora zaznamenal patrně jednu z posledních částí slovanského hřbitova, který v místech kláštera fungoval několik

staletí před založením premonstrátské kanonie. Jednalo se pravděpodobně o značně rozsáhlý areál, když jeho další části byly nalezeny severně od konventního chrámu a dále k východu i v zadní části parcely domu čp. 152/IV. Jedná-li se o jediné pohřebiště (torza hrobů u domu čp. 152/IV neobsahovaly žádné chronologicky průkazné nálezy), pak vzdálenost mezi jeho mezními zjištěnými body dosahuje úctyhodných 250 m.

Získané nálezy svědčí pro relativně bohatě vybavený hřbitov. Z 13 hrobů, v nichž se dochovaly kosterní pozůstatky, jich 7 prokazatelně mělo milodary a podstatné recentní narušení kostry u 4 dalších hrobů mohlo i zde zničit hrobovou výbavu. Ve dvou případech byli zemřelí vybaveni pouze nožem, v jednom nožem a nádobou a v jednom případě vědérkem. Tři pohřby (dítě, dospělá žena a mladý jedinec antropologicky neurčitelného pohlaví) provázely do hrobu náhrdelníky a záušnice (s ohledem na tyto nálezy lze předpokládat, že se i v neurčeném případě jednalo o mladou ženu). Veškeré jantarové výrobky pocházejí podle analýzy infračervenou spektroskopií od Baltského moře.

Skladba hrobové výbavy je analogická nálezům severně od konventního kostela. I zde bylo nalezeno vědérko, záušnice a skleněné korálky. Jejich provedení se však od nálezů z letošního roku výrazněji odlišuje. Vědérko nalezené v na konci 70. let mělo na rozdíl od obručí v hrobě č. 14 plechový plášť, skleněné korálky byly vícenásobně sdružené a jantarové nálezy patrně chybějí. Tehdy nalezený nůž nesl stopy kožené pochvy, zatímco nové nálezy vykazují zřejmě pozůstatky pochev dřevěných. Některé typy dřívějších nálezů – např. rolnička, gombík nebo prsten – jsme při výzkumu v roce 2001 nezaznamenali.

Dřívější nálezy ze strahovského předklášterního pohřebiště byly datovány do 9. – 10. století, když u nejstarších prvků hrobové výbavy bylo možno pozorovat velkomoravské vlivy. Hroby odkryté v letošním roce tyto prvky již postrádají a spíše lze uvažovat o jejich příslušnosti k mladšímu horizontu pohřebiště, t. zn. do průběhu 10. století. Tomuto datování odpovídá i umístění v pravděpodobně okrajové části pohřebiště (s výjimkou ojedinělého hrobu již pohřebiště nepokračovalo do prostory jižně od hospodářského dvora). Převážně do 10. století jsou rovněž datovány velmi blízké analogie z pohřebiště v Motole, srovnatelné především množstvím stejně tvarovaných jantarových perel a i jedním exemplářem velké pestré skleněné perly z tamního hrobu č. 160. Příbuzná získaná nádoba je i láhev nalezená v motolském hrobu č. 146.

Nálezová situace, v níž se dochovaly hroby pouze v nejnižší, severozápadní části hospodářského dvora, jednoznačně vypovídá o planýrkách, které v podstatné části dvora pohřebiště zlikvidovaly. Na základě zápisu z r. 1673 ve strahovském diariu V. M. Franka můžeme zánik podstatné části pohřebiště v těchto místech přesně datovat. Latinský text, hovořící o založení hospodářského dvora, dodává: „Když z něho zemi k hradbám odváželi, vykopali dělníci mnohá mrtvá těla, u jejichž lebek byly přiloženy jednotlivé hrnečky“. Až na situování zmíněných nádob, které bylo jistě v nohou zemřelých, hovoří uvedený zápis naprosto přesně o likvidaci raně středověkého hřbitova. Případné drobnější nálezy jako korálky a záušnice pravděpodobně tehdy unikly pozornosti. Kromě likvidace zásadní části samotného pohřebiště je třeba litovat i toho, že některé z povšimnutých nálezů nebyly jako kuriozity v klášteře uchovány.

Překvapením výzkumu je ojedinělý doklad osídlení z doby přelomu neolitu a eneolitu, který představuje jeden z nejstarších dokladů lidské přítomnosti v prostoru dnešní Pražské památkové rezervace. Podle tohoto nálezu sídlili naši předci v těchto místech již před zhruba 5 500 lety.

*Zdeněk Dragoun*

Použitá literatura:

Dragoun Zdeněk, Praha 1 – Hradčany, Pohořelec čp. 152/IV. In: Dragoun Zdeněk a kolektiv, Archeologický výzkum v Praze v letech 1992 – 1994, Pražský sborník historický 28, 1995, s. 222.

Frank V. M., Diarium. Strahovská knihovna DJ III/3. Rkp.

Kovářík Jan, Slovanské kostrové pohřebiště v Praze 5 – Motole. Praha 1991.

Kubálek Pavel, Odborný posudek lidských kostí ze záchranného archeologického výzkumu v areálu Strahovského kláštera v Praze 1. Praha 2001. Rkp.

Kubiček Alois – Líbal Dobroslav, Strahov. Praha 1955.

Sommer Petr, Hradištní pohřebiště v premonstrátské kanonii na Strahově. Sborník Národního muzea, 1985, 193-197.

Sommer Petr, Praha 1 – Hradčany, Strahov. In: Archeologický výzkum v Praze v letech 1979 – 1981. Pražský sborník historický 17, 1984, s. 152-153.

Merhautová Anežka – Sommer Petr, Strahovský klášter. Jeho založení a románská bazilika. Umění 47, 1999, 154-168.